

Arkadiusz Wowerka*

FAKTORING W PRAWIE FRANCUSKIM – ANALIZA UNORMOWAŃ Z ZAKRESU PRAWA PRYWATNEGO MATERIALNEGO

I. Wprowadzenie

Faktoring¹ pojawił się we Francji, podobnie jak w innych krajach europejskich, w latach 60. XX wieku.² Cieszy się on niemalejącym zainteresowaniem ze strony przedsiębiorców francuskich, działających zarówno na rynku krajowym, jak i międzynarodowym. Jest to związane z funkcjami, jakie z prawnego-gospodarczego punktu widzenia charakteryzują tę instytucję, która stanowi przede wszystkim elastyczną formę finansowania działalności gospodarczej.³ Pod względem uzyskiwanych obrotów w zakresie transakcji

* Dr Arkadiusz Wowerka – adiunkt w Katedrze Prawa Handlowego i Międzynarodowego Prawa Prywatnego Uniwersytetu Gdańskiego.

¹ Na gruncie języka francuskiego termin „factoring” został przetłumaczony jako *l'affacturage*. Od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 31 grudnia 1975 r. o używaniu języka francuskiego (loi no 75-1349 du 31 decembre 1975 relative à l'emploi de la langue française, Journal officiel „Lois et Décrets” du 04/01/1976) posługiwanie się tym terminem na oznaczenie faktoringu jest obowiązkowe.

² Co do genezy i rozwoju faktoringu zob. A. Wowerka, *Umowy i inne czynności handlowe w obrocie bankowym i finansowym*, [w:] J. Ciszewski [red.], *Polskie prawo handlowe*, Warszawa 2009, s. 334–338 (wskutek pomyłki redakcyjnej autorstwo przypisano w tym wydaniu innej osobie).

³ Zwłaszcza w dobie kryzysu faktoring jest szczególnie atrakcyjnym instrumentem w stosunku do tradycyjnych form finansowania, jak np. kredyt bankowy. Co do istoty oraz prawnego-gospodarczego znaczenia i funkcji faktoringu zob. szerzej A. Wowerka, *op. cit.*, s. 341–342.

faktoringowych (krajowych i międzynarodowych) Francja zajmuje obecnie drugie miejsce w czołówce państw po Wielkiej Brytanii, wyprzedzając wcześniejszych liderów, takich jak USA i Włochy.⁴ Na rynku faktoringu (krajowego i międzynarodowego) dominują obecnie dwa przedsiębiorstwa: utworzone 3 czerwca 2002 roku GE Factor France, które powstało przez fuzję Factor France Heller i GE Capital Finance oraz przedsiębiorstwo Eurofactor GE. Do liderów wśród instytucji faktoringowych należy także przedsiębiorstwo Factorem. Do pozostałych znaczących firm faktoringowych należą: CGA, Transfact oraz BNP Factor.⁵ Francuskie przedsiębiorstwa faktoringowe uczestniczą aktywnie w tworzeniu przedsiębiorstw faktoringowych za granicą w tym także w Europie Środkowej i Wschodniej.⁶

Zasadniczy wpływ na dostępność i stosowanie faktoringu w praktyce obrotu mają unormowania prywatnoprawne. Najistotniejsze znaczenie mają tu regulacje odnoszące się do transferu wierzytelności objętych faktoringiem, gdyż one w istocie decydują o atrakcyjności tej instytucji. W tym względzie wymienić należy tu przede wszystkim rozwiązania przyjmowane w zakresie rozporządzającego skutku umowy faktoringu, kauzalności przelewu wierzytelności objętych faktoringiem, dopuszczalności przelewu wierzytelności przyszłych i cesji globalnej, skutków *pactum de non cedendo*, czy takich materii jak problematyka pierwszeństwa podmiotów występujących z konkurującymi uprawnieniami do tej samej wierzytelności (skuteczności przelewu w stosunku do osób trzecich) i wreszcie relacji pomiędzy dłużnikiem a nabywcą wierzytelności. Analiza tych unormowań jest – jak się wydaje – cenna w wymiarze prawno-porównawczym, zwłaszcza w kontekście postępującej w dobie globalizacji rynków intensywnej wymiany handlowej i wynikającej z tego niekiedy konieczności stosowania i tym samym znajomości prawa obcego.

II. Charakter prawny umowy i źródła regulacji

Umowa faktoringu (*contrat d'affacturage*) nie jest uregulowanym ustawowo typem umowy. Faktoring jako kontrakt cywilnoprawny jest w prawie

⁴ W 2008 r. łączna suma obrotów osiągnęła wielkość rzędu 135 mld EUR, z czego aż 115 mld EUR przypada na faktoring krajowy, a 20 mld EUR na faktoring międzynarodowy (zob. www.factors-chain.com); zob. także www.asf-france.com.

⁵ Zob. www.factofrance.com; www.asf-france.com.

⁶ Por. R. Mac-Młynarska, *Z doświadczeń EWG. Factoring we Francji*, Przegląd Podatkowy 1993, nr 10, s. 31.

francuskim – podobnie jak w prawie polskim⁷ – umową nienazwaną (*contrat innommé*), mającą przy tym charakter umowy ramowej (*contrat cadre*),⁸ do której zastosowanie znajdują ogólne postanowienia kodeksu cywilnego (*Code civil*),⁹ zwłaszcza dotyczące umów i zobowiązań umownych,¹⁰ oraz właściwe przepisy prawa handlowego (*droit commercial commun*).¹¹

Nadmienić można, iż w aspekcie publicznoprawnym faktoring jako instrument finansowania zaliczony został we Francji do operacji kredytowych, dlatego też podmiotami oferującymi faktoring mogą być wyłącznie banki (*banques*) lub spółki finansowe (*sociétés financières*)¹² zaliczane do

⁷ Na gruncie prawa polskiego umowy faktoringu nie da się przyporządkować do żadnej z umów nazwanych. Stąd też należy ją uznać za umowę nienazwaną; por. A. Wowerka, *Umowy...*, s. 345; tenże *Faktoring międzynarodowy ze szczególnym uwzględnieniem regulacji konwencji ottawskiej o faktoringu międzynarodowym*, [w:] *Polskie prawo prywatne w dobie przemian*, Gdańsk 2005, s. 132; tenże *Factoring in Polen*, *Wirtschaft und Recht in Osteuropa* (WiRO) 3/2004, s. 233–234.

⁸ Por. J. B. Blaise, R. Desgorces, *Die Forderungsabtretung, insbesondere zu Sicherungszwecken, im französischen Recht*, [w:] *Die Forderungsabtretung, insbesondere zur Kreditsicherung, in ausländischen Rechtsordnungen*, Berlin 1999, s. 263; B. A. Diehl-Leistner, *Internationales Factoring. Eine rechtsvergleichende Darstellung zum Recht der Bundesrepublik Deutschland, Frankreichs und der Vereinigten Staaten unter Einschluß der UNIDROIT-Konvention über das internationale Factoring* (1988), München 1992, s. 29; Ch. Gavalda, „Subrogation“ und „Cession de Créance dite Dailly“ – ihr Einfluß auf Factoring-Verträge in Frankreich; [w:] *Handbuch des nationalen und internationalen Factoring*, 3. Auflage, Frankfurt am Main 1997, s. 311; Ch. Häusler, *Das UNIDROIT-Übereinkommen über internationales Factoring* (Ottawa 1988) unter besonderer Berücksichtigung seiner Anwendbarkeit, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien 1998, s. 66; S. Hollweg-Stapenhorst, *Sicherungsabtretung zugunsten des Geldkreditgebers und Factoring nach deutschem und französischem Recht. Eine rechtsvergleichende Untersuchung*, Berlin 1991, s. 50, 55.

⁹ Uchwalony 21 marca 1804 r., dalej C.c. W 2004 roku celebrowano 200-lecie tego aktu, co dało asumpt do licznych zagranicznych publikacji oceniających z perspektywy historycznej jego globalne znaczenie i wkład w rozwój prawa cywilnego; zob. m.in. B. Markesinis, *Two Hundred Years of a Famous Code: What Should We Be Celebrating*, *Texas International Law Journal* 2004, vol. 35, s. 561 i n.

¹⁰ Livre III Des différentes manières dont on acquiert la propriété, Titre III Des contrats ou des obligations conventionnelles en général (art. 1101 – 1369-3).

¹¹ B. A. Diehl-Leistner, *op.cit.*, s. 29; Ch. Gavalda, „Subrogation“ und „Cesion“ – Ihr Einfluß auf Factoring-Verträge in Frankreich, [w:] *Factoring-Handbuch-national-international*, 2 Auflage, Frankfurt am Main 1987, s. 140; tenże „Subrogation“ und „Cession de Créance dite Dailly...“, s. 311; S. Hollweg-Stapenhorst, *op.cit.*, s. 51, 55.

¹² Por. Ch. Gavalda, „Subrogation“ und „Cesion“..., s. 140; tenże „Subrogation“ und „Cession de Créance dite Dailly“..., s. 311.

przedsiębiorstw kredytowych, których działalność reguluje obecnie kodeks walutowy i finansowy (*Code monétaire et financier*).¹³

III. Treść i konstrukcja umowy¹⁴

W umowie faktoringu (*contrat d'affacturage*) dostawca (*fournisseur, adhérent* lub też w zależności od postaci cesji *cédant, créancier subrogeant, accipiens*) zobowiązuje się do zaoferowania faktorowi do nabycia wszystkich wierzytelności (*principe de globalite*) przysługujących wobec nabywców towarów (*clients, acheteurs* lub też w zależności od postaci cesji *débiteurs, débiteurs cédé, débiteurs subrogé, solvens*).¹⁵ Faktor z kolei (*facteur, affactureur* lub też w zależności od postaci cesji *cessionnaire, créancier subrogé*) zobowiązuje się w ramach określonego przez strony limitu kredytowego do nabycia wierzytelności zaakceptowanych w odniesieniu do określonych nabywców towarów (*l'approbation*) oraz do udzielenia dostawcy kredytu w granicach limitu za nabyte wierzytelności, który co do zasady ulega automatycznemu odnowieniu (*credit revolving*). W odniesieniu do przejętych

¹³ Zwany dalej: C.m.f. Upřednio obowiązywała w tym zakresie ustawa z dnia 24 stycznia 1984 roku o działalności i kontroli przedsiębiorstw kredytowych (loi no 84-46 du 24.01.1984 relative à l'activité et contrôle des établissements de crédits). Na mocy rozporządzenia z dnia 14 grudnia 2000 r. dotyczącego części legislacyjnej kodeksu walutowego i finansowego (ordonnance no 2000-1223 du 14 décembre 2000 relative à la partie Législative du code monétaire et financier, (J.O RF n° 291 du 16 décembre 2000), postanowienia tej ustawy, za wyjątkiem kilku przepisów, zostały uchylone, a ich treść została przeniesiona do Code monétaire et financier. Zob. zwłaszcza art. L. 313-1 – 313-51, L. 511-1 – L 511-43, L 571-1 – 571-16, L 611-1 L 611-6, L 612-1 – 612-6, L 613-1 – 613-34, L 614-1 – 614-7 C.m.f. Bliżej co do regulacji dotyczących instytucji faktoringowych na gruncie ustawy o działalności i kontroli przedsiębiorstw kredytowych z 1984 r. zob. R. Mac-Młynarska, *Z doświadczeń Francji. Przedsiębiorstwa faktoringowe w systemie kredytowym*, Przegląd Podatkowy 1994, nr 12, s. 32 i n. Zgodnie z dyrektywami prawa wspólnotowego, obowiązujące ustawodawstwo francuskie zezwala na utworzenie instytucji kredytowej wyłącznie w formie osób prawnych. Instytucja faktoringowa nie może więc funkcjonować jako przedsiębiorstwo indywidualne osoby fizycznej.

¹⁴ Por. B. A. Diehl-Leistner, *op.cit.*, s. 29–30; Ch. Gavalda, “*Subrogation*” and “*Cession*”..., s. 140; tenże “*Subrogation*” and “*Cession de Créance dite Daily*”..., s. 311–312; Ch. Häusler, *op.cit.*, s. 66; S. Hollweg-Stapenhorst, *op.cit.*, s. 50, 54 i n.; J-Ch. Papeians de Morchoven, *Unidroit Convention on International Factoring and its Implementation in French and Belgian Law*, *Revue de droit affaires internationales/International Business Law Journal* (RDAI/IBLJ) 1996, vol. 7, s. 841.

¹⁵ Zasada ta gwarantuje faktorowi możliwość właściwej oceny ryzyka finansowego wyłączając dopuszczalność przedstawianie mu do nabycia jedynie wierzytelności „niepewnych”.

wierzytelności faktor przejmując z reguły ryzyko wypłacalności dłużnika i inkaso tych wierzytelności.¹⁶ W przypadku niezaakceptowania poszczególnych wierzytelności dla celów ich nabycia, faktor niekiedy udziela pożyczki, której zabezpieczenie stanowią owe wierzytelności przelane powierniczo (*financement, prêt*) lub też te ściągają wierzytelności, działając na zlecenie i w imieniu dostawcy (*simple mandat, mandat salarié*).¹⁷

W prawie francuskim obowiązuje zasada rozporządzającego skutku umów obligacyjnych,¹⁸ stąd też zaakceptowane wierzytelności przechodzą na faktora już na podstawie – ze swej istoty – zobowiązującej umowy faktoringu bez konieczności zawierania dodatkowej umowy rozporządzającej. Podobnie jak w prawie polskim cesja wierzytelności w prawie francuskim ma charakter czynności kauzalnej, której ważność zależy od istnienia ważnego zobowiązania leżącego u jej podstaw.¹⁹

Umowa faktoringu zawierana jest zwykle na rok, przy czym termin ten przedłuża się automatycznie na ten sam okres, jeżeli żadna ze stron nie złoży wcześniej oświadczenia o jej wypowiedzeniu. W pozostałych przypadkach umowy faktoringu zawierane są najczęściej na czas nieokreślony. Niekiedy w umowie zastrzega się na rzecz faktora prawo do jednostronnego wypowiedzenia umowy na wypadek, gdy dostawca nie wypełnia swych zobowiązań umownych wobec nabywców. W praktyce powszechne zastosowanie znajdują opracowywane przez przedsiębiorstwa faktoringowe wzorce umowne, przy czym umowa faktoringu ma także z reguły charakter umowy adhezyjnej (*contrat d'adhésion*).²⁰

¹⁶ W praktyce stosowany jest w zasadzie faktoring właściwy, aczkolwiek możliwe jest uzgodnienie w umowie, iż wierzytelność powraca do dostawcy w razie niewypłacalności dłużnika (faktoring niewłaściwy) (por. R. Rodiere, B. Oppetit, *Precis Dalloz, Droit Commercial, Effets de commerce, Contrats commerciaux*, Paris 1978, s. 227).

¹⁷ Por. Ch. Gavalda, „Subrogation“ und „Cession de Créance dite Dailly“..., s. 311, 317; S. Hollweg-Stapenhorst, *op.cit.*, s. 55; H. J. Sonnenberger, *Affacturage (Factoring) und Zession im deutsch-französischen Handelsverkehr*, Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax) 1987, Heft 4, s. 224.

¹⁸ S. Hollweg-Stapenhorst, *op.cit.*, s. 51.

¹⁹ Por. E. Kaiser, *Verlängerter Eigentumsvorbehalt und Globalzession im IPR*, 1986, s. 31; H. Keller, *Zessionsstatut im Lichte des Übereinkommens über das auf verträgliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht vom 19. 06. 1980*, München 1985, s. 41; S. Hollweg-Stapenhorst, *op.cit.*, s. 15, 51.

²⁰ Por. J-Ch. Papeians de Morchoven, *op.cit.*, s. 841. Bliżej co do umów adhezyjnych w prawie francuskim zob. W. Barfuss, *Die Einbeziehung Allgemeiner Geschäftsbedingungen in den Vertrag nach französischem Recht*, Außenwirtschaftsdienst des Betriebsberaters 1975, Heft 8, s. 320. W kontekście umów adhezyjnych zob. także art. 1162 C.c.

IV. Transfer wierzytelności w ramach umowy

Przeniesienie wierzytelności, jakie dochodzi do skutku w ramach faktoringu, w praktyce w ogóle nie odbywa się w drodze klasycznej cesji (*cession de créance*) na podstawie art. 1689–1701 rozdziału VIII (*Du transport des créances et autres droits incorporels*) tytułu VI (*De la vente*) księgi III (*Des différentes manières dont on acquiert la propriété*) C.c.²¹ Przyczyną tego są warunki, jakie dla skuteczności przelewu wobec osób trzecich przewiduje art. 1690 C.c., który ma zastosowanie także do obrotu profesjonalnego.²² W świetle tego przepisu konieczne jest zawiadomienie dłużnika o przelewie wierzytelności (*signification*), które z kolei musi zostać dokonane w trybie przewidzianym w kodeksie postępowania cywilnego (*Code de procédure civile*) przez doręczenie dłużnikowi przez komornika sądowego (*huissier*) dokumentu w formie określonej w nowym kodeksie postępowania cywilnego (*Nouveau code de procédure civile*),²³ bądź też dłużnik musi wyrazić w publicznym dokumencie²⁴ zgodę na przelew wierzytelności (*acceptation*).²⁵

²¹ Por. R. Böhner, *Factoring im deutsch-französischen Rechtsverkehr*, IPRax 1985, Heft 1, s. 15; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 141; J.-Ch. Papeians de Morchoven, *op.cit.*, s. 842. Klasyczna cesja (przelew wierzytelności w znaczeniu wąskim) została w obrocie handlowym ogólnie wyparta przez inne instrumenty prawne, za pomocą których można osiągnąć ten sam cel gospodarczy (przelew wierzytelności w znaczeniu szerokim), np. subrogacja (*subrogation*), indos wekslowy, nowacja (*novation*), przekaz (*délégation*) – por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op.cit.*, s. 246 i n. Co do historycznego rozwoju instytucji cesji we Francji zob. K. Graner *Die Forderungsabtretung in der Fortbildung des deutschen und französischen Rechts*, Tübingen 1967.

²² Por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 141; J. B. Blaise, R. Desgorges, *op.cit.*, s. 246–247.

²³ Zob. art. 651 i n.

²⁴ Z reguły dokument taki stanowi akt notarialny, ale *acceptation* może też nastąpić przez publiczną rejestrację własnoręcznego oświadczenia (*acte sous seing privé*) na podstawie art. 1328 C.c.

²⁵ Por. Ch. Graf v. Bernstorff, *Die Forderungsabtretung in den Eu-Staaten*, Recht der Internationalen Wirtschaft (RIW) 1994, Heft 7, s. 545; K. Bette, *Abtretung von Auslandsforderungen*, Wertpapiermitteilungen, Zeitschrift für Wirtschafts – und Bankrecht (WM) 1997, Heft 17, s. 800; D. Einsele, *Das Internationale Privatrecht der Forderungszession und der Schuldnerschutz*, Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft (ZvglWiss) (90) 1991, s. 5; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 312; J.-Ch. Papeians de Morchoven, *op.cit.*, s. 842; B. Siggeman, *Sicherung und Betreuung von Forderungen im Ausland – Frankreich*, FLF 3/1995, s. 99–100; H. J. Sonnenberger, *Affacturage*..., s. 225. J. Toux, *Le contrat d'affacturage*, Paris 1977, s. 212 i nast.; Ch. Schücking, *Abtretung von*

Niewątpliwie realizacja powyższych wymogów w odniesieniu do cesji w ramach umowy faktoringu, która obejmuje z reguły określony kompleks wierzytelności, stanowi zbyt daleko idące utrudnienie.²⁶ Z powyższych względów przeniesienie wierzytelności w ramach faktoringu odbywa się w drodze subrogacji umownej (*subrogation conventionnelle*) zgodnie z C.c., bądź też w drodze cesji w reżimie *bordereau*, regulowanej przez *Code monétaire et financière*.

1. Subrogacja umowna (*subrogation conventionnelle*)

Subrogacja jest w praktyce najczęściej stosowaną formą przenoszenia wierzytelności w przypadku faktoringu.²⁷ Polega ona na tym, iż faktor jako osoba trzecia spłaca zamiast dłużnika (nabywcę) dotychczasowego wierzyiciela (dostawcę) i jednocześnie wstępuje w prawa tego ostatniego.²⁸ Subrogacja prowadzi więc do zaspokojenia dotychczasowego wierzyiciela, lecz nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania, które istnieje nadal, z tym, że nowym

Exportforderungen im Factoring-Geschäft, Finanzierung, Leasing, Factoring (FLF) 1/1982, s. 19. M. Torsello, *The Relationship Between the Parties to the Factoring Contract according to the 1988 Unidroit Convention on International Factoring*, RDAI/IBLJ 2000, nr 1, s. 45. Jednym z głównych celów regulacji art. 1690 C.c. jest zapobieganie możliwości dokonywania oszustw ze strony cedenta w przypadku kilkakrotnego przelewu tej samej wierzytelności. Szerzej na temat regulacji klasycznej cesji zgodnie z C.c. zob. m.in. R. Blaise J.-B., Desgorges, *op.cit.*, s. 245–260; S. Hollweg-Stapenhorst, *op.cit.*, s. 15–22. Co do historycznych aspektów unormowania art. 1690 C.c. zob. m.in. H. Keller, *op.cit.*, s. 23 i n.

²⁶ W praktyce obok doręczenia wymaganego dokumentu (*l'exploit*) przez komornika sądowego za wystarczające i skuteczne zawiadomienie uznaje się także doręczenie pism procesowych, jak np. pozwów (*exploit d'ajournement*), nakazów zapłaty (*injonction de payer*), czy też postanowień wydanych w toku postępowania egzekucyjnego. Jednakże z uwagi na fakt, że doręczenie tych pism dokonywane jest z zasady później niż przelew wierzytelności, a doręczenie zawiadomienia decyduje o skuteczności cesji wobec osób trzecich, *cession de créance* jest mało praktyczna w odniesieniu do faktoringu (por. D. Einsele, *op. cit.*, s. 4, 5; H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 225. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 18).

²⁷ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 263; Ch. Gavalda, “*Subrogation*” und “*Cesion*”..., s. 141; tenże “*Subrogation*” und “*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 312; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 52; H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 224.

²⁸ W istocie subrogacja traktowana jest jako specyficzna forma zapłaty, co znajduje bezpośrednio wyraz w systematyce regulacji C.c.: Livre III Des différentes manières dont on acquiert la propriété, Titre III Des contrats ou des obligations conventionnelles en général, Chapitre V De l'extinction des obligations, Section I Du paiement, Paragraphe II Du paiement avec subrogation (Articles 1249 à 1252) (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 52).

wierzycielem staje się odtąd faktor. W prawie francuskim występują dwie formy subrogacji (wstąpienia osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela – *subrogation personnelle*): subrogacja ustawowa (*subrogation légale*), gdzie wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela następuje z mocy ustawy oraz subrogacja umowna (*subrogation conventionnelle*), gdzie wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela następuje na podstawie umowy (art. 1249 C.c.). Subrogacja umowna występuje zgodnie z art. 1250 C.c. w dwóch postaciach: *subrogation ex parte creditoris* (art. 1250 no. 1 C.c.), w której stronami umowy są wierzyciel i osoba trzecia oraz *subrogation ex parte débiteur* (art. 1250 no. 2 C.c.), w której stronami są dłużnik i osoba trzecia. W odniesieniu do faktoringu oczywiście zastosowanie znajduje wyłącznie subrogacja umowna *ex parte creditoris*. Faktor (*créancier subrogé*) płaci tu dostawcy (wierzycielowi/*créancier subrogeant*) zamiast dłużnika (*débiteur cédé*) ustaloną w umowie sumę i jednocześnie z chwilą wystawienia pokwitowania (*quittance*)²⁹ przez dostawcę wstępuje w jego prawa jako dotychczasowego wierzyciela.

a) Przesłanki

W świetle art. 1250 no. 1 C.c. w stosunku między stronami skuteczne nabycie wierzytelności w drodze subrogacji następuje wtedy, jeżeli strony wyraźnie oświadczyły zamiar dokonania subrogacji, jednocześnie nastąpiło faktyczne uiszczenie przez faktora zapłaty i jeżeli wysokość tej zapłaty odpowiada wysokości subrogowanej wierzytelności.³⁰ Porozumienie stron nie wymaga zatem zachowania określonej formy, jednakże strony muszą wyraźnie i w sposób jednoznaczny uzgodnić zamiar dokonania subrogacji.³¹

²⁹ *Quittance* nazywane bywa także *quittance subrogative* lub *quittance subrogoire*.

³⁰ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 262–264; R. Böhner, *Factoring im deutsch – französischen Rechtsverkehr*, IPRax 1985, Heft 1, s. 15; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 1413; tenże „*Subrogation*” und „*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 314; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 53; J.-Ch. Papeians de Morchoven, *op. cit.*, s. 845. Niektórzy jako dodatkową przesłankę skuteczności subrogacji wierzytelności wymieniają wyrażenie zgody przez wierzyciela. Zauważyć można, iż kwestia ta jest w zasadzie bezprzedmiotowa w odniesieniu do faktoringu, gdyż w tym wypadku jest ona niejako wpisana w jego treść, ponieważ to właśnie dostawca jako wierzyciel zainteresowany jest przecież najbardziej korzystaniem z tej instytucji.

³¹ Por. J. Toux, *op. cit.*, s. 233. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 142. W praktyce przesłankom tym czyni zadość wystawienie przez dotychczasowego wierzyciela

Milczące uzgodnienie subrogacji nie jest możliwe.³² Jednocześnie przesłanka jednoczesnego uiszczenia zapłaty oznacza, iż w zasadzie przeniesienie wierzytelności w drodze subrogacji nie nastąpi skutecznie ani przed, ani też po dokonaniu zapłaty.³³ W praktyce faktor dokonuje zwykle wpłaty na rachunek bieżący wierzyciela/dostawcy, co spełnia przesłankę zapłaty w rozumieniu art. 1250 no. 1 C.c.³⁴ W tym samym dniu otrzymuje od wierzyciela/dostawcy pokwitowanie o dokonanej wpłacie (*quittance subrogatoire/subrogative*), które nie wymaga specjalnej formy,³⁵ powinno jednakże w treści zawierać wyraz *subrogation*.³⁶ Z chwilą wystawienia pokwitowania faktor wstępuje w miejsce wierzyciela.³⁷ Ponadto przesłanka zapłaty określona w art. 1250 no 1 C.c. (*paiement*) oznacza, iż subrogacja dochodzi do skutku tylko w odniesieniu tej części wierzytelności za którą faktycznie zapłacono,³⁸ np. faktor wstępuje tylko do 80% wierzytelności, jeżeli dokonano zapłaty tylko za 4/5 sumy wierzytelności.³⁹ W praktyce faktor wpłaca całą sumę odpowiadającą wysokości wierzytelności na rachunek bieżący dostawcy i ewentualnie póź-

nowemu wierzycielowi stosownego pokwitowania (*quittance*) (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 51). Zaleca się jednakże zachowanie formy pisemnego porozumienia, które w swej treści powinno zawierać słowo subrogacja (por. J. B. Blaise, R. Desgorces, *op. cit.*, s. 262).

³² Por. R. Böhner, *op. cit.*, s. 15; J. Toux, *op. cit.*, s. 223.

³³ Por. Ch. Gavalda, "Subrogation" und "Cesion"..., s. 142, 143; J. Toux, *op. cit.*, s. 234 i n.

³⁴ Por. Ch. Gavalda, "Subrogation" und "Cesion"..., s. 139, 142; tenże "Subrogation" und "Cession de Créance dite Dailly"..., s. 313.

³⁵ Chodzi tu o akt z zakresu czynności handlowych (*acte commercial*), który nie podlega ogólnym regulacjom C.c. i nie wymaga umieszczenia w nim daty, w tym także daty pewnej, którą przewiduje art. 1328 C.c. (por. J. Toux, *op. cit.*, s. 235). Aczkolwiek dla skuteczności subrogacji nie jest wymagane umieszczenie daty na *quittance*, w praktyce będzie ono regułą, gdyż *quittance* stanowi dowód z jednej strony na okoliczność dokonania zapłaty, a z drugiej strony na okoliczność zawarcia porozumienia subrogacyjnego (por. H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 224). Z reguły w ramach faktoringu *quittance* będzie miało następującą treść: *Nous entendons expressément que la présente demande de règlement, dûment signé par nos soins, constitue à elle seule, à l'instant de votre paiement, valable et suffisante quittance vous subrogeant dans tous nos droits attaches aux créances individuelles énumérées sur le bordereau.*

³⁶ Por. Ch. Gavalda, "Subrogation" und "Cesion"..., s. 142; J. Toux, *op. cit.*, s. 234.

³⁷ Por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 53.

³⁸ Por. Ch. Gavalda, "Subrogation" und "Cesion"..., s. 143; J.-Ch. Papeians de Morchoven, *op. cit.*, s. 846.

³⁹ Zasadą ogólną jest przy tym, iż *subrogeant* w razie spłacania części wierzytelności przez dłużnika ma pierwszeństwo zaspokojenia przed *subrogé* w stosunku do tej części wierzytelności, która nie została subrogowana.

niej ściąga z niego należne mu opłaty i odsetki (*commission d'affacutrage, intérêts, agios*), a także lokuje część uiszczonej zapłaty na specjalnym koncie (ca. 10–20% w zależności od umowy) na pokrycie przysługujących mu ewentualnie roszczeń regresowych (*retenue de garantie*).⁴⁰ Powyższa procedura uznawana jest przez orzecznictwo za faktyczną zapłatę całej sumy wierzytelności,⁴¹ co z kolei skutkuje wstąpieniem faktora w prawa dotychczasowego wierzyciela do pełnej wysokości wierzytelności.

Na skutek subrogacji faktor definitywnie staje się nabywcą wierzytelności.⁴² Jednocześnie faktor przejmuje automatycznie ryzyko wypłacalności dłużnika.⁴³ Subrogacja umowna umożliwia więc wyłącznie faktoring właściwy. Odpowiedzialność dostawcy podobna do tej, jaka ma miejsce na gruncie faktoringu niewłaściwego, możliwa jest jedynie w przypadku zawarcia z faktorem dodatkowej umowy (np. poręczenia). Faktor, który został wprowadzony w błąd może jednak domagać się od dostawcy zwrotu zapłaconej sumy na podstawie art. 1377 C.c. (*action en répétition*), jeżeli subrogowana wierzytelność w całości bądź w części nie istniała bądź wygasła przed dokonaniem subrogacji.⁴⁴ Oznacza to, iż dostawca (*subrogeant*) z mocy ustawy odpowiada za istnienie wierzytelności.

b) Wierzytelności przeszłe i cesja globalna

Umową subrogacji objęte mogą zostać także wierzytelności przyszłe.⁴⁵ Jednakże w takim wypadku, jeżeli faktor udzielił dostawcy wcześniejszej zaliczki (spłacił wierzyciela przed powstaniem wierzytelności), subrogacja

⁴⁰ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 263; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 142; tenże „*Subrogation*” und „*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 313–314.

⁴¹ Por. J. Toux, *op. cit.*, s. 224 i n.; B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 34; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 55.

⁴² Wobec dotychczasowego wierzyciela dług uznaje się za wygasły (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 54).

⁴³ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 264; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 143; tenże „*Subrogation*” und „*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 314, 315; H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 224.

⁴⁴ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 263; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 142, 143; tenże „*Subrogation*” und „*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 316; W przypadku celowego wprowadzenia w błąd co do istnienia subrogowanej wierzytelności możliwa jest także odpowiedzialność karna za oszustwo zgodnie z kodeksem karnym (*Code pénal*).

⁴⁵ Por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 142.

dochodzi do skutku dopiero z chwilą powstania wierzytelności (*la créance était née*). Subrogacja wierzytelności przyszłych jako taka jest bezskuteczna.⁴⁶ Wskutek subrogacji – przy spełnieniu wymaganych przesłanek – można skutecznie nabyć wyłącznie wierzytelności istniejące, co wyłącza jednocześnie możliwość subrogacji globalnej istniejących i przyszłych wierzytelności.

c) *Pactum de non cedendo*

Wyłączenie subrogacji w drodze umowy (*pactum de non cedendo*) jest bezskuteczne, aczkolwiek naruszenie takiego porozumienia rodzi odpowiedzialność odszkodowawczą cedenta (dostawcy/sprzedawcy towarów/usługodawcy) wobec (dłużnika) *ex contractu*.⁴⁷

d) Prawa uboczne (zabezpieczające)

Wskutek subrogacji wszelkie związane z wierzytelnością uboczne (samodzielne i akcesoryjne) prawa zabezpieczające (*les garanties et les accessoires*) przysługują odtąd faktorowi jako nowemu wierzycielowi.⁴⁸ Faktor wstępuje zatem również w prawa wynikające z zastrzeżenia prawa własności stanowiącego zabezpieczenie wierzytelności o zapłatę ceny sprzedaży.⁴⁹

⁴⁶ Por. H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 224; J-Ch. Papeians de Morchoven, *op. cit.*, s. 846; zob. jednakże. Ch. Gavalda, „Subrogation“ und „Cesion“..., s. 142.

⁴⁷ Por. U. Georgen, *Das Pactum de non cedendo. Eine rechtsvergleichende Untersuchung zum Abtretungsverbot im englischen, französischen und deutschen Recht unter Einbeziehung internationaler Harmonisierungsinitiativen*, Baden-Baden 2000, s. 132; A. Gerth, *Neuere Entwicklungen zur Übertragung des Vorbehaltseigentums nach französischem Recht*, WM 1985, nr 11, s. 140; J. Toux, *op. cit.*, s. 274 i n.

⁴⁸ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 262; Ch. Gavalda, „Subrogation“ und „Cesion“..., s. 143; tenże „Subrogation“ und „Cession de Créance dite Dailly“..., s. 315.

⁴⁹ Por. Ch. Gavalda, „Subrogation“ und „Cesion“..., s. 143; tenże „Subrogation“ und „Cession de Créance dite Dailly“..., s. 315; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 54. Aczkolwiek kwestia ta przez długi okres była sporna. Część doktryny odrzucała możliwość wstąpienia faktora w prawa wynikające z zastrzeżenia prawa własności. Zdaniem innych zastrzeżone prawo własności wygasa z chwilą dokonania zapłaty dostawcy przez faktora, gdyż ustawa wyraźnie określa subrogację jako modyfikację zapłaty za wierzytelność (*modalité du paiement*), co prowadzi do spełnienia warunku zapłaty ceny, a tym samym utraty własności po stronie sprzedającego. Inni z kolei reprezentowali stanowisko, iż wyłącznie zapłata przez dłużnika, a nie przez faktora, może powodować definitywną utratę prawa własności po stronie sprzedawcy i jej nabycie przez dłużnika związku z czym faktor nie może uzyskać uprawnień

e) Skuteczność subrogacji wobec osób trzecich (pierwszeństwo)

Dla skuteczności subrogacji wobec osób trzecich, a tym samym dla pierwszeństwa faktora wobec innych wierzycieli, nie jest wymagane powiadomienie dłużnika.⁵⁰ Dla ustalenia pierwszeństwa miarodajna jest wyłącznie chwila dokonania skutecznej subrogacji między stronami.⁵¹ W praktyce chwilę subrogacji wyznacza data umieszczona na wystawionym przez dostawcę (wierzyciela) pokwitowaniu (*quittance*). Do pierwszeństwa legitymowany więc będzie ten *subrogé*, który posiada pokwitowanie z wcześniejszą datą wystawienia.⁵² Od powyższej zasady pierwszeństwa czasowego prawo francuskie w przypadku subrogacji umownej nie przewiduje żadnych wyjątków.

wynikających z tytułu zastrzeżenia prawa własności. Wreszcie w doktrynie pojawiał się także pogląd, iż faktor nie jest z reguły zainteresowany towarami, w odniesieniu do których zastrzeżono własność, a jedynie subrogowaną wierzytelnością. Dlatego też subrogacja nigdy nie prowadzi do przejścia zastrzeżonej własności na faktora (bliżej zob. A. Gerth, *Rechtsfragen der Abtretung gesicherter Forderungen nach französischem Recht*, WM 1984, Heft 9, s. 797 i n.). Dopiero w wyroku z 1988 r. (cass. com. du 15.03.1988) rozstrzygnięto wyraźnie, iż zastrzeżone prawo własności przechodzi na *subrogé*. Jako uzasadnienie wskazano, iż *subrogé* wstępuje we wszystkie prawa, jakie przysługiwały dotychczasowemu wierzycielowi, a więc także w zastrzeżone prawo własności (bliżej co do tego wyroku zob. B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 37).

⁵⁰ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 262; Ch. Gavalda, “*Subrogation*” und “*Cession*”..., s. 141, 144; tenże “*Subrogation*” und “*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 313, 315; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 54, 56; J. Toux, *op. cit.*, s. 235, 284. W praktyce zawiadomienie dłużnika o subrogacji jest regułą z uwagi na pozytywne skutki prawne jakie zawiadomienie powoduje w stosunku do faktorów.

⁵¹ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 265; Ch. Gavalda, “*Subrogation*” und “*Cession*”..., s. 143; tenże “*Subrogation*” und “*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 316; J-Ch. Papeians de Morchoven, *op. cit.*, s. 845; M. Nathan, S. Posel, *Factoring Accounts Receivables in France. Some Legal Aspects and American Comparisons*, Tulane Law Review (TLR) 1982, vol. 57, s. 312.

⁵² Por. Ch. Gavalda, “*Subrogation*” und “*Cession*”..., s. 143; tenże “*Subrogation*” und “*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 316; H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 224. Zasada ta ma zastosowanie także w razie kolizji uprawnień do tej samej wierzytelności wynikających z subrogacji z uprawnieniami wynikającymi z cesji dokonanej w reżimie *borderau* (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 59). Co do cesji z wykorzystaniem *borderau* zob. niżej pkt 2 niniejszego opracowania.

f) Stosunek między dłużnikiem i faktorem

Zgodnie z powszechnie przyjętą zasadą, subrogacja nie może prowadzić do pogorszenia sytuacji prawnej dłużnika. Wyrazem tej zasady jest przyznanie dłużnikowi określonych uprawnień chroniących jego interesy.

W myśl ogólnej zasady przed powzięciem wiadomości o subrogacji dłużnik może dokonać zapłaty ze skutkiem zwalniającym z zobowiązania do rąk dotychczasowego wierzyciela (*subrogeant*), natomiast po otrzymaniu zawiadomienia wyłącznie do rąk nowego wierzyciela.⁵³ Zawiadomienie wyłącza bowiem dobrą wiarę dłużnika konieczną do wywołania skutku zwalniającego go z zobowiązania przewidzianą w art. 1240 C.c. Zawiadomienie dłużnika o subrogacji nie wymaga przy tym zachowania szczególnej formy, musi jednak ono wyraźnie wskazywać na fakt dokonania subrogacji określonej wierzytelności.⁵⁴ W praktyce zawiadomienie następuje przez umieszczenie odpowiedniej adnotacji⁵⁵ na rachunkach kierowanych do dłużnika, wskazującej na dokonanie subrogacji.⁵⁶

Wszystkie związane bezpośrednio z wierzytelnością zarzuty (*exceptions inhérentes*), które przysługiwały dłużnikowi wobec dotychczasowego wie-

⁵³ Por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cesion*”..., s. 143, 144; H. Keller, *op. cit.*, s. 51; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 57; H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 224. Zasada ta stanowi wyraz myśli: „Kto płaci niewłaściwej osobie, płaci dwa razy”.

⁵⁴ Por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cesion*”..., s. 141, 143; tenże „*Subrogation*” und „*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 315; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 57; H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 224.

⁵⁵ Z reguły w formie odpowiedniego stempla.

⁵⁶ Por. J. B. Blaise, R. Desgorces, *op. cit.*, s. 263; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cesion*”..., s. 144; tenże „*Subrogation*” und „*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 315; Dyrekcja Skarbu Ministra Finansów (*Direction du Trésor du Ministre des Finances*) w zaleceniu (*instruction*) z dnia 4 września 1970 r. zaproponowała następującą formułę adnotacji: Spółka faktoringowa nabyła wierzytelność w drodze subrogacji w ramach umowy faktoringu. Należy powiadomić spółkę o wszelkich zdarzeniach związanych z wierzytelnością lub reklamacjach (*Elle (la société de factoring) le recoit par subrogation, dans la cadre du contrat de factoring (obecnice de l'affacturage). Elle devra être avisée de toute demande de renseignement ou réclamation*) [por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cesion*”..., s. 144]. Wyraz subrogacja nie musi znaleźć się w treści zawiadomienia, jednakże w praktyce zaleca się, aby go w nim umieścić, gdyż w razie wątpliwości co do charakteru adnotacji, zawiadomienie może zostać uznane za bezskuteczne. Niewystarczające będą w każdym razie ogólne stwierdzenia w rodzaju: „... *seul sera considéré comme libératoire un paiement entre les mains la société...*” (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 57; J. Toux, *op. cit.*, s. 273).

rzyciela (*subrogeant*), dłużnik może podnosić bez ograniczeń także wobec faktora. Natomiast zarzuty, które nie są związane bezpośrednio z wierzytelnością (*exceptions extérieures*), jak np. zarzut potrącenia (*compensation*),⁵⁷ dłużnik może podnosić wobec faktora, jeżeli przysługiwały mu one przed datą dokonania subrogacji.⁵⁸

2. Cesja według *Code monétaire et financier*

W 1981 roku uchwalona została ustawa o ułatwieniu przyznawania kredytu przedsiębiorcom, tzw. *Loi Dailly*,⁵⁹ która umożliwiła stosowanie w ramach umowy faktoringu uproszczonej formy przenoszenia wierzytelności. Jednym z głównych celów tej ustawy było ułatwienie przedsiębiorcom uzyskiwania kredytów. Ułatwienie to polegało między innymi⁶⁰ na stworzeniu mechanizmu upraszczającego cesję kompleksu zawodowych wierzytelności na zabezpieczenie udzielanego kredytu przez wprowadzenie mechanizmu *bordereau*.⁶¹ Wierzytelności będące przedmiotem cesji spisywano w jednym dokumencie (*bordereau*), który powinien być wydany cedentowi (*cédant*) i przez niego

⁵⁷ Co do potrącenia zob. art. 1290 C.c.

⁵⁸ Por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 147; tenże „*Subrogation*” und „*Cession de Créance dite Dailly*”..., s. 315; S. Hollweg-Stapenhorst, Sicherungsabtretung..., s. 58; J. Toux, op. cit., s. 276 i n.; J. L. Rives-Lange, M. Contamine-Raynaud, *Precis Dalloz de Droit bancaire*, Paris 1986, s. 601 i n. W celu zapobieżenia powoływaniu się przez dłużnika zarzutów i uprawnień do dokonania potrącenia faktor wymaga niekiedy dodatkowo wystawienia weksla ciążonego przez dłużnika. W takim wypadku odpada jednakże funkcja finansowania (tak B. A Diehl-Leistner, op. cit., s. 38, przyp. 96). Zdaniem niektórych autorów dłużnik może powołać się wobec nowego wierzyciela na zarzut potrącenia do chwili otrzymania zawiadomienia o subrogacji (tak S. Hollweg-Stapenhorst, op. cit., s. 58). Zob. także art. 1289 C.c.

⁵⁹ Loi n° 81-1 du 2 janvier 1981 modifiee facilitant le crédit aux entreprises, zmieniona i uzupełniona przez loi No. 84 du 24.01.1984. Termin *loi* oznacza ustawę. Nazwa ustawy pochodzi od nazwiska senatora Etienne Dailly, który był jej autorem. Co do genezy i założeń tej regulacji zob. m.in. J. B. Blaise, R. Desogres, op. cit., s. 280–283; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 144–147; S. Hollweg-Stapenhorst, op. cit., s. 25–26; E. Mezger, *Das neue französische Recht über die erleichterte Mantelzession*, RIW 1981, Heft 4, s. 214 i n.

⁶⁰ Ustawa ta zawierała także regulacje dotyczące ustanawiania prawa zastawu (*nantissement*) na wierzytelnościach.

⁶¹ Por. J. B. Blaise, R. Desogres, op. cit., s. 282; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 144; S. Hollweg-Stapenhorst, op. cit., s. 25–26; E. Mezger, op. cit., s. 214; M. Nathan, S. Posel, op. cit., s. 324; B. Siggeman, *Sicherung und Betreibung von Forderungen im Ausland – Frankreich*, FLF 3/1995, s. 99.

podpisany. Skuteczność cesji nie wymagała przy tym zawiadomienia poszczególnych dłużników. W myśl postanowień *Loi Dailly* przedmiotem pojedynczej cesji mógł być określony kompleks wierzytelności, które mogły być zarówno skierowane przeciw różnym dłużnikom, jak też posiadać różne terminy wymagalności.⁶² W przeciwieństwie do regulacji dotyczących subrogacji umownej, *Loi Dailly* nie przewidywała ograniczenia skuteczności cesji do wysokości faktycznej zapłaty za wierzytelność. Przelew wierzytelności w reżimie *Loi Dailly* był skuteczny w odniesieniu do całej wierzytelności będącej przedmiotem cesji, niezależnie od wysokości uiszczonej zapłaty, a nawet niezależnie od tego, czy w ogóle uzgodniono zapłatę za przelaną wierzytelność.⁶³

W zakresie podmiotowym, zgodnie z art. 1 tej ustawy, cedentem mogła być wyłącznie osoba prawna prawa prywatnego lub publicznego lub osoba fizyczna, przy czym osoby fizyczne mogły zbywać w reżimie *bordereau* wyłącznie wierzytelności wynikające z wykonywania działalności zawodowej, natomiast cesjonariuszem mogła być wyłącznie instytucja kredytowa, którą z reguły stanowią banki.⁶⁴ Przedmiotowym zakresem zastosowania ustawy objęte zostały wyłącznie wierzytelności wynikające z umów o charakterze dwustronnie zawodowym/handlowym. Ustawą objęto bowiem wyłącznie wierzytelności przysługujące wobec dłużników będących osobami prawnymi prawa prywatnego lub publicznego lub też osobami fizycznymi wykonującymi działalność zawodową (...*de toute créance que celui-ci peut détenir sur un tiers, personne morale de droit public ou de droit privé ou personne physique dans l'exercice par celle-ci de son activité professionnelle*). Poza zakresem zastosowania pozostawiono wierzytelności konsumenckie, tj. wynikające z umów zawieranych przez osoby fizyczne w celach rodzinnych, czy też gospodarstwa domowego.⁶⁵ Przedmiotem przelewu w reżimie *bordereau* *Loi Dailly* mogą być przy tym wierzytelności mające charakter dwustronnie

⁶² Por. L. Martin, *L'application de la Loi Dailly*, *Revue journal commercial* (RJC) 1981, nr 2, s. 84; E. Mezger, *op. cit.*, s. 214.

⁶³ Por. B. A. Dichl-Leistner, *op. cit.*, s. 39; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 41.

⁶⁴ Podkreślić należy, iż przelew wierzytelności w reżimie *bordereau* możliwy jest jedynie na rzecz instytucji kredytowej (por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cesion*”..., s. 145; H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 225). W dosłownym tłumaczeniu termin *etablissement de credit* oznacza przedsiębiorstwo kredytowe, które to pojęcie wywodzi się z dyrektywy z 1977 r. dotyczącej instytucji kredytowych i obejmuje instytucje kredytowe w szerokim rozumieniu (nie tylko banki), w tym także przedsiębiorstwa faktoringowe.

⁶⁵ Por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cesion*”..., s. 145; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 27.

zawodowy, wynikające zarówno z umowy, jak i z innych zdarzeń, np. deliktów czy bezpodstawnego wzbogacenia.⁶⁶

Na mocy rozporządzenia z dnia 14 grudnia 2000 roku, dotyczącego części legislacyjnej kodeksu walutowego i finansowego (*Code monétaire et financier*)⁶⁷ postanowienia *Loi Dailly*, z wyjątkiem kilku przepisów, zostały uchylone z mocą od dnia 1 stycznia 2001 roku, a ich treść w niezmienionej postaci została przeniesiona do art. L 313-23 do L 313-34 tego kodeksu.

a) Przesłanki

W świetle regulacji C.m.f., przelew wierzytelności dochodzi do skutku między stronami, jeżeli spełnione zostaną dwie podstawowe przesłanki: cesjonariusz otrzymał podpisany przez cedenta dokument – *bordereau*, zawierający listę wierzytelności o charakterze zawodowym (*créances professionnelles*) stanowiących przedmiot cesji.

Bordereau powinien zawierać określone dane wymagane przepisami ustawy.⁶⁸ Zgodnie z art. L 313-23 ust. 3 C.m.f. należą do nich: nagłówek „cesja wierzytelności zawodowych” (*acte de cession de créances professionnelles*), wyraźne stwierdzenie, iż zastosowanie znajdują przepisy artykułów L 313-23 do L 313-34 C.m.f., nazwę cesjonariusza, oznaczenie cedowanych wierzytelności w szczególności przez wskazanie dłużników (*débiteurs*), miejsca zapłaty, wysokości wierzytelności, a także terminów ich wymagalności. *Bordereau* wymaga ponadto zawsze podpisu cedenta (*cessionnaire*) [art. L 313-25 ust. 1 C.m.f.],⁶⁹ a także umieszczenia przez cesjonariusza daty otrzymania tego dokumentu (art. L 313-25 ust. 2 C.m.f.).⁷⁰ Od 1984 roku *Loi Dailly* umożliwiała także przelew wierzytelności w formie elektronicznej

⁶⁶ Por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 29.

⁶⁷ Ordonnance no 2000-1223 du 14 décembre 2000 relative à la partie législative du code monétaire et financier, (J.O RF n° 291 du 16 décembre 2000).

⁶⁸ Brak któregośkolwiek z wymaganych elementów *bordereau* powoduje wyłączenie danej cesji z zakresu zastosowania tego kodeksu (art. L313-23 ust. 6 C.m.f.). Zastosowanie znajdują wówczas ogólne przepisy *Code civil* dotyczące cesji (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 29).

⁶⁹ Kwestią sporną jest, czy konieczny jest przy tym własnoręczny podpis (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 32–33).

⁷⁰ Por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 28. *Bordereau*, które nie zawiera wymaganej daty, jest bezskuteczny (*“le bordereau qui ne comporte pas la mention de sa date est privé de tout effet”* (cass. com., 7 mars 1995, n°93-12.257, JCP éd. G., 1995, IV, n°1095).

przy czym w takim wypadku *bordereau* w formie nośnika elektronicznego (*procédé informatique*) obejmować powinien dane wskazane w art. 1 ust. 4 *Loi Dailly*. Treść tego przepisu w niezmienionej postaci powtarza obecnie art. L 313-23 ust. 4 C.m.f. Wreszcie ostatnia przesłanka odnosi się do charakteru wiarytelności. Cesja zgodnie z C.m.f. dotyczy mianowicie wyłącznie wiarytelności zawodowych (*créances professionnelles*). W świetle C.m.f. zawodowy charakter wiarytelności wynika przy tym z „zawodowego” charakteru podmiotu zbywającego wiarytelności (osoba prawna) w przypadku osób prawnych prawa prywatnego lub publicznego, bądź też charakter wiarytelności w odniesieniu do osób fizycznych określa wykonywana przez nie działalność, która musi mieć charakter zawodowy.⁷¹ W odniesieniu do faktoringu przesłanka ta jest zawsze spełniona, gdyż umowa ta obejmuje wyłącznie wiarytelności wynikające z zawodowej działalności gospodarczej, bez względu na formę prawną podmiotu je zbywającego.

Oznaczone w *bordereau* wiarytelności przechodzą na faktora wraz z wszelkimi związanymi z nimi prawami i zabezpieczeniami.⁷² Faktor staje się więc odtąd jedyną osobą materialnie uprawnioną do otrzymania zapłaty.⁷³ W razie ewentualnego sporu obciążający faktora ciężar dowodu na okoliczność przelewu wiarytelności przeprowadza się za pomocą *bordereau*. Podkreślić tu trzeba jednocześnie, iż *Loi Dailly* w pierwotnym brzmieniu z 1981 roku, przewidywała, iż cedent odpowiada jedynie za istnienie wiarytelności w chwili przelewu.⁷⁴ Następnie art. 1-1 ust. 2 *Loi Dailly* w brzmieniu

⁷¹ Zob. art. L 313-23 ust. 1 C.m.f. Niekoniecznie chodzi więc na gruncie tej ustawy o wiarytelności handlowe wynikające z prowadzenia działalności gospodarczej przez podmioty posiadające status kupca. Zakresem zastosowania tej ustawy objęte mogą być także wiarytelności wynikające z wykonywania działalności zawodowej prowadzonej np. przez adwokatów. (por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 145; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 26; E. Kaiser, *op. cit.*, s. 38; H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 224). Brak charakteru wiarytelności zawodowej nie powoduje automatycznej nieważności przeniesienia wiarytelności, gdyż możliwe jest usankcjonowanie jego skuteczności na podstawie art. 1689-1695 C.c. dotyczących cesji lub, co będzie regułą w odniesieniu do faktoringu, na podstawie art. 1250 no 1 C.c. dotyczącego subrogacji umownej.

⁷² Zob. art. L 313-27; por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 144, 146.

⁷³ Zob. art. 1239 C.c.

⁷⁴ Podobnie jak ma to miejsce w przypadku klasycznej cesji na gruncie C.c., gdzie cedent zgodnie z art. 1693 C.c. z mocy ustawy odpowiada za istnienie wiarytelności. Natomiast zgodnie z art. 1694 C.c., za niewypłacalność dłużnika cedent odpowiada jedynie w razie wyraźnego uzgodnienia tej odpowiedzialności (por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 250; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 19).

nadany przez nowelę z 1984 roku, przewidywał, iż cedent odpowiada także za zaspokojenie wierzytelności solidarnie z dłużnikiem, jeżeli w umowie nie zastrzeżono inaczej. Zasada powyższa w niezmienionej postaci przejęta została przez *Code monétaire et financier* (art. L 313-24 ust. 2 C.m.f). Wynika z tego, że do zmiany *Loi Dailly* w 1984 roku, na gruncie tej ustawy regulą był faktoring właściwy, natomiast od 1984 roku, w świetle obowiązującego prawa regulą jest natomiast faktoring niewłaściwy, o ile strony nie postanowiły inaczej. Jednakże w obu przypadkach dłużnik nadal z mocy ustawy ponosi odpowiedzialność za istnienie wierzytelności.⁷⁵

b) Wierzytelności przyszłe i cesja globalna

Na gruncie regulacji *Code civil* przelew wierzytelności przyszłych (*créances futures*) jest niedopuszczalny.⁷⁶ Z uwagi na konieczność ochrony dłużnika uznaje się, iż zawiadomienie o przelewie wymagane zgodnie z art. 1690 C.c. dla skuteczności cesji wobec osób trzecich dotyczy może wyłącznie wierzytelności już istniejących.⁷⁷ Z tego wywodzi się zasadę ogólną, iż przelewana wierzytelność musi istnieć w chwili zawarcia umowy cesji, a przelew wierzytelności przyszłych jako taki jest bezskuteczny zarówno między stronami umowy cesji, jak i w odniesieniu do dłużnika, a także w stosunku do innych osób trzecich. Z powyższej zasady wynika także niedopuszczalność cesji globalnej obejmującej wszystkie istniejące oraz przyszłe wierzytelności danego cedenta, która stanowi zresztą ogólną regułę obowiązującą na gruncie francuskiego prawa cywilnego.⁷⁸

W obrocie dwustronnie profesjonalnym wyjątek od powyższej reguły wprowadziła zmiana art. 1 ust. 1 *Loi Dailly* dokonana nowelą z 1984 roku. Przepis ten w niezmienionej postaci przejęty został następnie do art. L 313-23

⁷⁵ Por. B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 42. W przypadku subrogacji wyrazem tej zasady jest *paiement de l'indu*.

⁷⁶ Por. J. B. Blaise, R. Desogres, *op. cit.*, s. 284. Co prawda zgodnie z art. 1130 C.c. przedmiot zobowiązania mogą stanowić także rzeczy przyszłe (*choses futures*), jednakże przepis ten w świetle orzecznictwa nie ma zastosowania do wierzytelności, w przypadku których wymagany jest przynajmniej pewien stopień istnienia (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 15).

⁷⁷ Por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 16. Wierzytelność istniejąca to taka, która osiągnęła już dostateczny stopień istnienia (*consistance suffisante*), który wyznacza w zasadzie chwila zawarcia umowy leżącej u jej podstaw (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 28).

⁷⁸ Por. B. Sigeman, *op. cit.*, s. 99.

ust. 1 C.m.f. Zgodnie z jego treścią możliwy jest przelew wierzytelności wynikających z zawartych już umów lub umów, które mają zostać zawarte i których wysokość oraz wymagalność nie są jeszcze ściśle oznaczone. Przepis ten umożliwia więc także cesję wierzytelności przyszłych o nieoznaczonej, ale dającej się oznaczyć wysokości i wymagalności, wynikających z umów przyszłych, tzn. takich, które mają zostać dopiero zawarte. Chodzi tu o takie umowy, których „prawdopodobieństwo zawarcia graniczy z pewnością”.⁷⁹ Pojęcie to obejmuje m.in. takie sytuacje, gdy umowa nie doszła jeszcze do skutku, ale już została złożona oferta i jednocześnie istnieje pewność, że zostanie ona przyjęta lub też o umowy, które zawierane są zwykle w regularnych, zaplanowanych uprzednio, odstępach czasu, z klientami należącymi do stałego kręgu odbiorców.⁸⁰ Ze względu na wymóg oznaczenia wierzytelności, wynikających z art. L 313-23 ust. 3 C.m.f. w praktyce przelew wierzytelności przyszłych, wynikających z umów przyszłych, znajduje niewielkie zastosowanie.⁸¹

Ustawodawca zaakceptował wprawdzie uprzednio na gruncie *Loi Dailly*, a obecnie na gruncie C.m.f. cesję wierzytelności istniejących oraz przyszłych, jednakże cesja globalna, obejmująca wszystkie istniejące oraz przyszłe wierzytelności danego cedenta, które nie są bliżej zindywidualizowane lub które nie dają się dostatecznie oznaczyć (w przypadku wierzytelności przyszłych zwłaszcza w odniesieniu do wysokości oraz wymagalności), nie jest dopuszczalna w reżimie *bordereau*.⁸² Na gruncie C.m.f. możliwa jest więc cesja globalna istniejących oraz przyszłych wierzytelności, jeżeli zachowano wymóg dostatecznej indywidualizacji wierzytelności, w tym także wierzy-

⁷⁹ Por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 112, 113.

⁸⁰ Por. J. B. Blaise, R. Desogres, *op. cit.*, s. 284; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 145; E. Kaiser, *op. cit.*, s. 39; H. J. Sonnenberger, *op. cit.*, s. 224.

⁸¹ Por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 112. Podkreślić trzeba, iż przelew fikcyjnych wierzytelności (które nie mieszczą się w kategorii wierzytelności przyszłych) prowadzi do odpowiedzialności karnej z tytułu oszustwa (por. J. B. Blaise, R. Desogres, *op. cit.*, s. 285). Niezależnie od tego możliwa jest cywilnoprawna odpowiedzialność cedenta wobec cesjonariusza z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, także w sytuacji gdy wierzytelność mająca swe źródło w umowie istniejącej nie powstała (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 55).

⁸² Por. J. B. Blaise, R. Desogres, *op. cit.*, s. 284; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 145. Chodzi tu o postanowienia, które nie pozwalają na jednoznaczną indywidualizację wierzytelności, np. „cesja obejmuje wszystkie wierzytelności cedenta” bez ich bliższego określenia lub też „wierzytelności wobec klientów mających siedzibę” na określonym terytorium bez dalszego określenia tych wierzytelności (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 30).

telności przysługujących, w samym *bordereau*, zgodnie z postanowieniami art. L 313-23 ust. 3 C.m.f. Przedmiotem cesji globalnej nie mogą być natomiast wierzytelności przyszłe o nieoznaczonej ściśle i niedającej się w ogóle ustalić wysokości oraz wymagalności.

c) *Pactum de non cedendo*

W przeciwieństwie do prawa polskiego, umowne wyłączenie przelewu wierzytelności⁸³ jest według ogólnych zasad przyjętych w prawie francuskim skuteczne jedynie między stronami takiego porozumienia.⁸⁴ Przelew dokonany wbrew takiemu porozumieniu poprzez *bordereau* jest zatem skuteczny między cedentem i cesjonariuszem, skutkować będzie jednakże odpowiedzialnością odszkodowawczą cedenta (dostawcy) wobec dłużnika (nabywcy) na ogólnych zasadach odpowiedzialności kontraktowej (*droit commun des contrats*). W tym zakresie na korzyść wierzyciela przemawia zasada autonomii woli stron, co powoduje, iż dłużnik nie może w drodze czynności prawnej ograniczyć prawa wierzyciela do rozporządzania wierzytelnością.⁸⁵

d) Prawa uboczne (zabezpieczające)

Wraz z wymienionymi w *bordereau* wierzytelnościami na faktora przechodzą automatycznie wszelkie związane z nimi prawa uboczne i zabezpieczenia (*garanties et accessoires*) – (art. L 313-27 ust. 3 C.m.f.).⁸⁶ Pojęcie

⁸³ Co do innych m.in. ustawowych ograniczeń cesji w prawie francuskim zob. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 252–252.

⁸⁴ Por. U. Georgen, *op. cit.*, s. 121; B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 41; E. Kaiser, *op. cit.*, s. 206; W. Mummenhof, *Vertragliches Abtretungsverbot und Sicherungszession im deutschen, österreichischen und US-amerikanischen Recht*, Juristenzeitung (JZ) 1979, nr 13, s. 428; H. U. Rügsegger, *Die Abtretung im internationalen Privatrecht auf rechtsvergleichender Grundlage*, Stuttgart-Wiesbaden 1973, s. 16 i n.; J. Toux, *op. cit.*, s. 271.

⁸⁵ Zasadę tę wywodzi się z art. 537 C.c., art. 544 C.c. oraz art. 1598 C.c.; bliżej zob. U. Georgen, *op. cit.*, s. 138–152; W. Rosch, *Pactum de non cedendo im französischen Recht: Totgesagte leben länger! Anmerkung zu Cass. Com. N° 97-16.874 (Clemensy v. Banque Scalbert Dupont)*, RIW 2001, Heft 8, s. 605–610.

⁸⁶ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 286; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cesion*”..., s. 144, 146; A. Gerth, *op. cit.*, s. 796. Odnośnie klasycznej cesji zob. art. 1692 C.c. W obu unormowaniach termin *accessoires* obejmuje przy tym prawa zabezpieczające wierzytelność, wynikające zarówno z umowy, jak też z ustawy.

accessoires obejmuje przy tym także zastrzeżone prawo własności.⁸⁷ Do skutecznego przejęcia tych praw nie jest przy tym wymagane ich oznaczenie w *bordereau*.⁸⁸

e) Skuteczność cesji wobec osób trzecich (pierwszeństwo)

W przeciwieństwie do klasycznej cesji regulowanej przez *Code civil*, dla której skuteczności wobec osób trzecich wymagane jest zawiadomienie dłużnika lub też wyrażenie przez niego zgody na cesję (art. 1690 C.c.), cesja według C.m.f. następuje przez wystawienie dokumentu *bordereau* – spisu wierzytelności, który podpisany przez dostawcę (cedenta) przesyłany jest następnie faktorowi (cesjonariuszowi). Faktor z kolei opatruje *bordereau* stemplem z datą wpływu – datą pewną – która stanowi przesłankę skuteczności cesji wobec osób trzecich,⁸⁹ z wyjątkiem dłużnika, dla którego miarodajne jest zawiadomienie o przelewie.⁹⁰ Ciężar dowodu odnośnie prawidłowości umieszczonej daty obciąża faktora.⁹¹ Przy zachowaniu powyższych przesłanek również cesja wierzytelności handlowych na rzecz banku lub przedsiębiorstwa faktoringowego będzie skuteczna wobec osób trzecich. Jeżeli jednak *bordereau* nie odpowiada wszystkim wymogom przewidzianym w C.m.f., cesja wierzytelności będzie skuteczna wobec osób trzecich tylko wtedy, jeżeli jednocześnie zachowane zostały przesłanki określone w art. 1690 C.c.⁹² W przypadku kilkakrotnego przelewu tych samych wierzytelności w reżimie C.m.f. dla pierwszeństwa między cesjonariuszami miarodajna jest więc wyłącznie data widniejąca na *bordereau*.⁹³ Zasada ta znajduje potwierdzenie

⁸⁷ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 286; B. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 49; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 20, 31. Zastrzeżone prawo własności (*reserve de propriete*) jako zabezpieczenie (*accessoire*) wierzytelności przechodzi automatycznie wraz z przelaną wierzytelnością na cesjonariusza także w wypadku klasycznej cesji zgodnie z art. 1692 C.c. (por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 249; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 21).

⁸⁸ Por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 31.

⁸⁹ Zob. art. L 313-27 ust. 1 C.m.f.; por. Ch. Gavalda, “*Subrogation*” und “*Cesion*”..., s. 145; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 31, 34, 40.

⁹⁰ Zob. art. L 313-28 C.m.f.

⁹¹ Zob. art. 313-27 ust. 4 C.m.f.; por. Ch. Gavalda, “*Subrogation*” und “*Cesion*”..., s. 146; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 33, 41.

⁹² Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 285; B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 43.

⁹³ Por. Ch. Gavalda, “*Subrogation*” und “*Cesion*”..., s. 145; J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 288; B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 43. W wypadku klasycznej cesji o pierwszeń-

w utrwalonym orzecznictwie, w myśl którego pierwszy cesjonariusz (tzn. taki, który legitymuje się *bordereau* z wcześniejszą datą) może żądać od kolejnego cesjonariusza (tzn. tego, który posiada *bordereau* z datą późniejszą) zwrotu sumy uiszczonej temu ostatniemu przez dłużnika.⁹⁴

Szczególne zasady mają zastosowanie do rozstrzygnięcia kolizji uprawnień faktora z uprawnieniami wynikającym z instytucji zbliżonej do funkcjonującego w prawie niemieckim tzw. zastrzeżenia przedłużonego prawa własności.⁹⁵ We francuskiej praktyce krajowego obrotu gospodarczego

stwie rozstrzyga chwila powiadomienia dłużnika o przelewie dokonanym na rzecz danego wierzyciela (por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 257, 291).

⁹⁴ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 287; B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 43; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 41–43; R. Roblot, *Crédit de mobilisation des créances professionnelles* [w:] *Dalloz. Encyclopedie juridique. Repertoire de Droit Commercial*, Paris 1988, s. 11.

⁹⁵ Zastrzeżenie przedłużonego prawa własności (*verlängerter Eigentumsvorbehalt*) stanowi w prawie niemieckim szczególną formę zastrzeżenia prawa własności (*Eigentumsvorbehalt*) [por. *Creifelds Rechtswörterbuch*, München 1999, s. 357–358]. Zastrzeżenie prawa własności polega na tym, iż przeniesienie własności rzeczy nabytych w drodze bezwarunkowej umowy sprzedaży następuje pod warunkiem zawieszającym, polegającym na uiszczeniu całkowitej zapłaty ceny (co do istoty, genezy i rozwoju instytucji zastrzeżenia prawa własności zob. R. R. Pennington, *Retention of Title to the Sale of Goods under European Law*, *International and Comparative Law Quarterly* (ICLQ) 1978, vol. 27, s. 277 i n.). Wraz ze ziszczeniem się owego warunku (uiszczenia całkowitej zapłaty ceny) własność przechodzi automatycznie na kupującego bez konieczności zawierania dodatkowego porozumienia w tym przedmiocie. Do chwili ziszczenia się warunku zawieszającego przeniesienie własności rzeczy (kolejne zbycie rzeczy) przez kupującego jako osoby nieuprawnionej jest bezskuteczne, za wyjątkiem sytuacji, gdy dotychczasowy właściciel/sprzedający wyrazi zgodę na przeniesienie własności rzeczy, względnie upoważni dostawcę do jej przeniesienia lub też nabywca, nabywając rzecz działa w dobrej wierze (*im guten Glauben*). W pełnym zakresie kupujący może skutecznie rozporządzać jedynie ekspektatywą prawa własności. Zastrzeżenie przedłużonego prawa własności polega natomiast na tym, iż kupujący towary (tu dostawca) przenosi na rzecz sprzedającego wszystkie przyszłe wierzytelności wynikające z odsprzedaży towarów zakupionych u sprzedającego, przy czym już z tą chwilą kupujący (tu dostawca) uzyskuje legitymację (upoważnienie) do rozporządzania nabytymi towarami. Innymi słowy, zastrzeżona własność towarów rozciąga się także na wierzytelności o zapłatę ceny uzyskanej z kolejnej sprzedaży tychże towarów. Sprzedający towary uzyskuje w ten sposób zabezpieczenie przysługujących mu wierzytelności o zapłatę ceny sprzedaży, które jest skuteczne także po kolejnym zbyciu (tym razem przez dostawcę) zakupionych towarów. Zamiarem sprzedającego jest jednakże jedynie uzyskanie zabezpieczenia, natomiast samo inkaso wierzytelności ma dla niego znaczenie drugorzędne. Dlatego też z reguły sprzedający upoważnia dostawcę do ściągania wierzytelności w jego imieniu w ramach zwykłego toku realizacji transakcji oraz do przekazywania uzyskanych kwot na poczet wierzytelności przysługujących sprzedającemu z tytułu sprzedaży towarów na

zastrzeżenie prawa własności jest figurą znajdującą szerokie zastosowanie w ramach sprzedaży towarów (*vente avec réserve de propriété*).⁹⁶ Prawu francuskiemu znana jest również instytucja podobna do niemieckiego przedłużonego prawa własności,⁹⁷ jednakże instytucja ta znajduje zastosowanie

rzecz dostawcy. Konstrukcja powyższa oznacza w rezultacie, iż dostawca w chwili zawarcia umowy z faktorem może nie być już podmiotem uprawnionym do rozporządzania danymi wierzytelnościami. Niemniej zgodnie z utrwalonym orzecznictwem i dominującym stanowiskiem w doktrynie przedstawione wyżej upoważnienie do rozporządzania towarami dotyczy także zbywania wierzytelności w drodze faktoringu właściwego, co oznacza, że bezwzględne pierwszeństwo ma zatem zawsze faktor oferujący faktoring właściwy, a nie pierwotny sprzedający (co do całości problematyki szerzej zob. C. W. Canaris, *Verlängerter Eigentumsvorbehalt und Forderungseinzug durch Banken*, Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 1981, Heft 6, s. 249 i n.; G. Bähr, *Verlängerter Eigentumsvorbehalt und Factoring-Globalzession*, NJW 1979, Heft 25, s. 1282 i n.; tenże *Factoring-Zession gefährdet den Eigentumsvorbehalt*, Der Betrieb (DB) 1984, Heft 12, s. 1767 i n.; tenże *Die Kollision der Factoring-Globalzession mit dem verlängerten Eigentumsvorbehalt – zugleich eine neue Sicht des allgemeinen Interessenwiderstreits zwischen Geld- und Warenkreditgeber*, Frankfurt am Main 1989, s. 125 i n.; K. Bette, *Factoring und verlängerter Eigentumsvorbehalt*, [w:] *Factoring-Handbuch-national-international*, 2. Auflage, Frankfurt am Main 1987, s. 112 i n.; tenże *Die Kollision der Factoringzession mit anderen Forderungsabtretungen*, [w:] *Handbuch des nationalen und internationalen Factoring*, 3. Auflage, Frankfurt am Main 1997, s. 227–235; K. Bette, J. Marwede, *Die Ermächtigung zur deckungsgleichen Verfügung, Lösungsprinzip der Kollisionsproblematik bei Mehrfachabtretungen*, Betriebs-Berater (BB) 1979, Heft 3, s. 123 i n.; K. Bette, J. Marwede, *Neuere Entwicklungen der Kollisionsproblematik bei Mehrfachabtretungen*, BB 1980, Heft 1, s. 24 i n.; P. Bülow, *Factoring und verlängerter Eigentumsvorbehalt*, Juristische Ausbildung (JA) 1982, Heft 4, s. 63 i n.; W. Peters, J. Wiechmann, *Verlängerter Eigentumsvorbehalt und Abtretungsermächtigung beim echten Factoring*, Zeitschrift für die gesamte Insolvenzpraxis (ZIP) 1982, Heft 12, s. 1406 i n.; G. H. Roth, H. Fitz, *Stille Zession, Inkassozession, Einziehungsermächtigung*, Juristische Schulung (JuS) 1985, Heft 3, s. 192 i n.; E. Wolf, *Die höchstrichterliche Rechtsprechung zum Factoring*, WM 1979, Heft 50, s. 1376–1378; W. Zeiss, *Forderungsabtretung in der Bundesrepublik Deutschland*, [w:] *Die Forderungsabtretung, insbesondere zur Kreditsicherung, in der Bundesrepublik Deutschland und in ausländischen Rechtsordnungen*, Berlin 1986, s. 75 i n.

⁹⁶ Por. B. Siggeman, *op. cit.*, s. 98. Powszechnie zastosowanie znajduje także podobna w skutkach do zastrzeżenia prawa własności, funkcjonująca w prawie francuskim instytucja *privilege du vendeur* (zob. art. 2102 C.c.). Szerzej na ten temat zob. m.in. H. Arnold, *Das französische Gesetz über den Eigentumsvorbehalt*, BB 1984, Heft 3, s. 269 i n.; T. Schilling, *Besitzlose Mobiliarsicherheiten im nationalen und internationalen Privatrecht. Versuch einer vergleichenden Darstellung unter Berücksichtigung der Rechte des deutschen und französischen Rechtskreises sowie des common law*, München 1985, s. 91 i n.

⁹⁷ Podkreślić należy, że pojęcie „przedłużone zastrzeżenie prawa własności” jest pojęciem wyłącznie doktrynalnym, podobnie zresztą jak w prawie niemieckim. Część doktryny francuskiej nie posługuje się w ogóle terminem „zastrzeżenie przedłużonego prawa własności” (tak

tylko w bardzo wąskim obszarze, a mianowicie wyłącznie w ramach sądowego postępowania naprawczego przedsiębiorstw (*redressement judiciaire*).⁹⁸ Postępowanie to jest obecnie uregulowane w przepisach kodeksu handlowego (*Code de commerce*) dotyczących sądowego postępowania naprawczego i likwidacji przedsiębiorstw.⁹⁹

W myśl art. L 621-124 w zw. z art. L 621-122 *Code de commerce*, po otwarciu sądowego postępowania naprawczego sprzedający zastrzegający prawo własności towarów może domagać się wydania (przeniesienia) wierzytelności o zapłatę ceny, wynikających z kolejnej sprzedaży towarów, co do których zastrzeżono prawo własności, lub części tych wierzytelności, jeżeli wierzytelność o zapłatę ceny przysługująca sprzedającemu, który zastrzegł własność towarów, nie została przez dłużnika zapłacona, zaliczona na poczet wierzytelności wzajemnej lub rozliczona przy pomocy bieżących rachunków bankowych, jeżeli najpóźniej w chwili wydania towarów zastrzeżenie prawa własności na tych towarach uzgodnione było na piśmie. Ustawa posługuje się przy tym terminem *revendiquer*, który w dosłownym tłumaczeniu oznacza „żądać wydania z tytułu prawa własności”.¹⁰⁰ W świetle tego przepisu

J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 290; I. Desper, *Der Neue französische Eigentumsvorbehalt*, RIW 1984, Heft 4, s. 179). Przez innych pojęcie to jest stosowane (tak P. Lutz, *Die französischen Mobiliarsicherheiten*, [w:] *Französisches Vertragsrecht für deutsche Exporteure, Sonderveröffentlichungen zum Recht der Internationalen Wirtschaft (Colloquium 16–17.10.1987 in Saarbrücken – Gestaltung der Exportverträge. Deutschland-Frankreich*, Heidelberg 1989, s. 30; B. Siggeman, *op. cit.*, s. 98). Z uwagi na regulację art. 2078 C.c. „zastrzeżenie przedłużonego prawa własności” w odniesieniu do rzeczy (np. w razie zamiany rzeczy) będzie z reguły nieważne (bliżej w tym względzie zob. H. v. Bohemer, *Der Eigentumsvorbehalt und sonstige Warenkreditsicherungsmittel bei Lieferung nach Frankreich*, Köln, Berlin. München 1970, s. 118).

⁹⁸ Por. H. Arnold, *op. cit.*, s. 272; E. J. Brödermann, *Der Eigentumsvorbehalt in Frankreich und Deutschland. Ursachen des unterschiedlichen Entwicklungsstands – Perspektiven*, ZvgWiss 1984, nr 83, s. 211; I. Desper, *op. cit.*, s. 179; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 47; P. Lutz, *op. cit.*, s. 29 i n.; C. Witz, *Entwicklung und Stand des französischen Rechts der Mobiliarsicherheiten*, [w:] *Gedächtnisschrift für Dietrich Schulz*, Köln 1987, s. 414.

⁹⁹ Zob. Livre VI Des difficultés des entreprises, Titre II Du redressement et de la liquidation judiciaires des entreprises (articles L 620-1 – 628-8).

¹⁰⁰ W wypadku kolejnej sprzedaży towarów obciążonych zastrzeżeniem prawa własności dotychczasowy właściciel nie będzie mógł z reguły żądać wydania towarów od kolejnego nabywcy na podstawie prawa własności, gdyż na korzyść tego ostatniego przemawiać będzie domniemanie dobrej wiary. Zgodnie natomiast z art. 2279 C.c. nabycie w dobrej wierze rzeczy ruchomych będących własnością osoby trzeciej powoduje utratę własności po stronie dotychczasowego właściciela.

przyjmuje się, iż w razie w razie kolizji między uprawnieniami sprzedającego do tej samej wierzytelności (tu o zapłatę ceny z tytułu kolejnej sprzedaży) wynikającymi w powołanego przepisu (*revendication*) po otwarciu *procedure collective* i uprawnieniami nabywcy wierzytelności w ramach cesji dokonanej w reżimie C.m.f. przed tą chwilą prawo do wierzytelności przysługuje pierwotnemu sprzedawcy towarów.¹⁰¹ Uznanie, iż prawo to przysługuje nabywcy wierzytelności w reżimie *borderau* oznaczałoby bowiem pozbawienie pierwotnego sprzedającego efektywnego zabezpieczenia w postaci zastrzeżonego prawa własności w przypadku odsprzedaży towarów objętych tym zastrzeżeniem. Jak się przyjmuje, w przypadku kolejnej sprzedaży towarów sprzedanych z zastrzeżeniem prawa własności, wierzytelność o zapłatę ceny wynikająca z kolejnej sprzedaży, wchodzi – na podstawie surogacji – miejsce sprzedanych z zastrzeżeniem prawa własności towarów, niezależnie od tego, czy wszczęto postępowanie naprawcze. Przelew wierzytelności o zapłatę ceny wynikających z kolejnej sprzedaży towarów objętych zastrzeżeniem prawa własności na rzecz instytucji kredytowych nie jest więc możliwy, gdyż kupujący nie jest uprawniony do rozporządzania tymi wierzytelnościami, a tym samym do ich zbywania osobom trzecim. Na ten stan rzeczy nie ma wpływu także cesja dokonana w reżimie *borderau*, gdyż w chwili kolejnego zbycia wierzytelności podmiotem wyłącznie uprawnionym do rozporządzania nimi jest sprzedający, który zastrzegł prawo własności. Zaznaczyć jednakże należy, iż „przedłużone zastrzeżenie prawa własności” funkcjonuje wyłącznie w ramach sądowego postępowania naprawczego, dlatego też o kolizji przedłużonego prawa własności z cesją w reżimie C.m.f. może dojść wyłącznie w ramach tego postępowania.

Na marginesie zaznaczyć można, iż powyższa zasada nie ma zastosowania do subrogacji umownej (art. 1250 No. 1 C.c.). Wynika to z faktu, iż subrogacja umowna oraz cesja w reżimie *borderau* stanowią różne instytucje prawne o odmiennym charakterze.¹⁰² Podkreśla się, iż subrogacja w przeciwieństwie do cesji w reżimie *borderau*, zbliżona jest w istocie do zapłaty, gdyż dochodzi do skutku wyłącznie z dokonaniem jednoczesnej zapłaty do rąk dostawcy (tu pierwotnego kupującego) za nabytą wierzytelność. Oznacza to, iż przedłużone uprawnienia wynikające z *revendication* nie mogą korzystać z pierwszeń-

¹⁰¹ Por. R. Blaise J.-B., Desgorges, *op. cit.*, s. 290, 291; B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 46.

¹⁰² Por. B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 46–47.

stwa w stosunku do uprawnień wynikających z subrogacji dokonanej przed otwarciem sądowego postępowania naprawczego.¹⁰³

Kończąc omawianie problematyki pierwszeństwa warto podkreślić, iż w przypadku kilkukrotnego przelewu tych samych wierzytelności w reżimie C.m.f. nie jest możliwe powołanie się na teorię pozoru prawa (*théorie d'apparence*), mającej zastosowanie w odniesieniu do nabycia własności rzeczy i nabycia wierzytelności od osoby nieuprawnionej, mimo że nawet istniało obiektywnie uzasadnione wrażenie, iż dana wierzytelność jej rzeczywiście przysługuje. W tym względzie bowiem absolutnie rozstrzygająca jest zasada pierwszeństwa czasowego, którą wyznacza data umieszczona na *borderau*.¹⁰⁴ Dodatkowo wskazuje się tu na regulację art. 1240 C.c., który zapłatę dokonaną w dobrej wierze osobie nieuprawnionej uznaje za skuteczną tylko na korzyść dłużnika, a nie także na korzyść nieuprawnionego wierzyciela, podkreślając także, że celem uregulowanego w C.m.f. mechanizmu *bordereau* jest ułatwienie i uproszczenie cesji wierzytelności w obrocie handlowym. *Théorie d'apparence* nie ma zastosowania w odniesieniu do cesji wierzytelności, gdyż narusza bezpieczeństwo i pewność obrotu w tym zakresie.¹⁰⁵

f) Stosunek między dłużnikiem i faktorem

Do chwili otrzymania od cesjonariusza zawiadomienia o dokonaniu cesji (*notification*), dłużnik może spełnić świadczenie do rąk cedenta (dostawcy) ze skutkiem zwalniającym z zobowiązania (art. L 313-28 C.m.f.).¹⁰⁶ Natomiast od chwili otrzymania przez dłużnika zawiadomienia wyłącznie zapłata do rąk cesjonariusza powoduje zwolnienie dłużnika z zobowiązania.¹⁰⁷ Zawiadomie-

¹⁰³ Odmienne J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 265, zdaniem których w wypadku kolizji uprawnień faktora, który wskutek subrogacji nabył wierzytelność o zapłatę ceny sprzedaży towarów, z uprawnieniami pierwotnego sprzedawcy, który zastrzegł na swoją korzyść własność sprzedanych towarów, pierwszeństwo do wierzytelności wynikających z kolejnej sprzedaży towarów przysługuje pierwotnemu sprzedającemu na mocy zastrzeżonego prawa własności.

¹⁰⁴ Por. B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 47 i wskazane tam orzecznictwo.

¹⁰⁵ Por. *ibidem*, s. 48.

¹⁰⁶ Por. H. J. Sonnenberger, *Französisches Handels- und Wirtschaftsrecht*, Heidelberg 1975, s. 224. Co do klasycznej cesji zgodnie z C.c. zob. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 255–256.

¹⁰⁷ Por. H. J. Sonnenberger, *Französisches...*, s. 224. Załącznik do *Loi Dailly* zawierał wzór stosownego zawiadomienia. Zgodnie z tym załącznikiem zawiadomienie ma następującą

nie może nastąpić w dowolnej formie, powinno jednakże oznaczać przelaną wierzytelność, cedenta oraz sposób zapłaty, a także zawierać informację, iż dłużnik może zwolnić się z zobowiązania, spełniając świadczenie wyłącznie do rąk cesjonariusza. W razie sporu, cesjonariusza obciąża ciężar dowodu na okoliczność zawiadomienia dłużnika.¹⁰⁸ Podkreślenia wymaga także, iż dłużnik ma ponadto możliwość skorzystania z instytucji mającej ogólne zastosowanie, *tzw. retrait litigieux*. W świetle art. 1699 w zw. z art. 1700 C.c., w toku postępowania sądowego dłużnik może zwolnić się z zobowiązania przez zapłatę nowemu wierzycielowi (faktorowi) sumy, którą ten ostatni uiścił cedentowi. Przepisy te mają na celu zapobieżenie możliwości wszczynania przeciwko dłużnikom zbytecznych procesów przez profesjonalnych indykatorów, mimo że dotychczasowy wierzyciel (cedent) „usatisfakcjonowany” jest niewiele mniejszą sumą uzyskaną od cesjonariusza.¹⁰⁹ Regulacje powyższe mają zastosowanie także do umów faktoringu, przy czym uwzględnia się tu także kwotę dyskonta za finansowanie dostawy przez faktora.

Dłużnik może powołać się wobec cesjonariusza na wszelkie zarzuty wynikające z umowy pierwotnej, z której wynika przelana wierzytelność np. zarzuty niepełnej dostawy lub dostawy wadliwych towarów, które przysługiwały mu w chwili dokonania cesji.¹¹⁰ Jednakże na zarzut potrącenia wierzytelności wzajemnych dłużnik może powoływać się wobec cesjonariusza tylko wtedy, gdy przesłanki konieczne do potrącenia¹¹¹ spełnione były przed otrzymaniem zawiadomienia o cesji (*notification*).¹¹² Jeżeli jednak dłużnik

treść: *Dans les conditions prévues par la loi No. 81-1 du 2 janvier 1981 facilitant le crédit aux entreprises....(designation du cedant) nous a cédé la (les) créance (s) (mentions relatives à la designation de la ou des créances cedes) dont vous êtes débiteur envers lui. Conformement aux dispositions de l'article 5 de la loi précitée, nous vous demandons de cesser, à compter de la présente notification, tous paiements au titre de cette (ces) créance (s)...En conséquence, le reglement de votre dette devra être effectué...* W praktyce wzór ten zachowuje aktualność także na gruncie C.m.f.

¹⁰⁸ Por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 36.

¹⁰⁹ Por. E. Kaiser, *op. cit.*, s. 222 i n.

¹¹⁰ Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 291; Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*”..., s. 146, 148; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 38. Chwilę dokonania cesji wyznacza data umieszczona na *bordereau*.

¹¹¹ W prawie francuskim, jeżeli istnieją wierzytelności spełniające przesłanki konieczne do potrącenia, potrącenie (*compensation*) następuje automatycznie z mocy ustawy i nie wymaga złożenia oświadczenia o potrąceniu (zob. art. 1290 C.c.).

¹¹² Por. J. B. Blaise, R. Desgorges, *op. cit.*, s. 292; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 39. W tym zakresie zawiadomienie (*notification*) określone w art. L 313-28 C.m.f. jest równo-

złożył wobec cesjonariusza pisemne oświadczenie o akceptacji cesji (*acceptation de la cession d'une créance professionnelle*) na podstawie art. L 313-29 ust. 1 C.m.f., nie może wówczas podnosić żadnych zarzutów wynikających z umowy pierwotnej ani też dokonywać potrąceń, chyba że faktor umyślnie działał na szkodę dłużnika (art. L 313-29 ust. 2 C.m.f.).¹¹³ Za równoznaczne z oświadczeniem o akceptacji cesji w rozumieniu przepisu art. L 313-29 ust. 1 C.m.f. (*acceptation*) uznaje się przy tym wystawienie weksla przez dłużnika na rzecz cesjonariusza bądź akcept przez dłużnika weksla trasowanego wystawionego przez cedenta na rzecz cesjonariusza. Złożenie oświadczenia o akceptacji cesji wywołuje zatem skutki analogiczne do wystawienia weksla bądź akceptu wekslowego i powoduje w istocie powstanie nowego zobowiązania dłużnika bezpośrednio wobec cesjonariusza,¹¹⁴ co wyłącza możliwość podnoszenia zarzutów z umowy pierwotnej.

V. Podsumowanie

W najistotniejszym zakresie dla stosowania faktoringu w praktyce – transferu wierzytelności, materialne francuskie prawo prywatne zawiera szereg instrumentów i mechanizmów, które umożliwiają bądź też istotnie ułatwiają stosowanie tego elastycznego instrumentu finansowania działalności gospodarczej, który jako kontrakt (*contrat d'affacturage*) jest klasyfikowany jako umowa nienazwana (*contrat innommé*), mająca przy tym charakter umowy

znaczne w skutkach z zawiadomieniem (*signification*) określonym w art. 1690 C.c., dlatego też odpowiednie zastosowanie ma tu art. 1295 C.c, który wyłącza możliwość potrącenia wierzytelności z wierzytelnościami, które powstały lub zostały uzyskane po otrzymaniu przez dłużnika zawiadomienie o cesji (*signification*). Zaznaczyć jednakże należy, iż niezależnie od powyższego zgodnie z art. 1291 C.c. dłużnik będzie mógł powołać się na zarzut potrącenia wymagalnej wierzytelności z wierzytelnością będącą przedmiotem przelewu tylko wówczas, jeżeli przelana wierzytelność była wymagalna w chwili przelewu. Wymóg ten nie ma zastosowania, jeżeli wierzytelność dłużnika przysługująca mu wobec cedenta wynika z tego samego stosunku prawnego, co wierzytelność będąca przedmiotem przelewu (tzw. wierzytelności powiązane (*créances connexes*). Możliwe jest wówczas potrącenie wymagalnej wzajemnej wierzytelności z przelaną wierzytelnością, która nie była jeszcze wymagalna w chwili nabycia wierzytelności przez cesjonariusza (por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 38).

¹¹³ Por. Ch. Gavalda, „*Subrogation*” und „*Cession*” ..., s. 146; B. A. Diehl-Leistner, *op. cit.*, s. 50; S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 40.

¹¹⁴ Por. S. Hollweg-Stapenhorst, *op. cit.*, s. 37. Praktyczne znaczenie tej instytucji jest niewielkie, gdyż instytucje faktoringowe nie mogą wymusić na dłużniku akceptacji cesji w tej formie.

ramowej. Są to przede wszystkim uregulowana w art. 1250 No. 1 *Code civil* subrogacja umowna (*subrogation conventionnelle ex parte creditoris*) między dotychczasowym (*créancier subrogeant*) a nowym wierzycielem (*créancier subrogé*) oraz cesja w reżimie *Code monétaire et financier*, która dochodzi do skutku przez wręczenie cesjonariuszowi spisu cedowanych wierzytelności (*bordereau*). Ułatwieniu faktoringu służy złagodzenie bądź wyłączenie skuteczności *pactum de non cedendo*. W tym zakresie zarówno w wypadku subrogacji umownej oraz cesji w reżimie *bordereau*, przelew dokonany wbrew wyłączającemu go porozumieniu jest w pełni skuteczny, rodzi jednakże roszczenia odszkodowawcze dłużnika wobec dostawcy z tytułu naruszenia tego porozumienia. Rozwojowi faktoringu sprzyja bez wątpienia przyjmowana reguła, że wraz z przelaną wierzytelnością przechodzą na faktora (cesjonariusza) automatycznie wszelkie związane z nią prawa uboczne, które przysługiwały dotychczasowemu wierzycielowi. Na nabywcę przechodzą więc w szczególności roszczenie o zaległe odsetki oraz akcesoryjne prawa zabezpieczające wierzytelność, takie jak uprawnienia wynikające z poręczenia czy zastawu. Odnosi się to także do samodzielnych praw zabezpieczających wynikających z postanowień umowy sprzedaży towarów, zastrzegających na rzecz dostawcy własność towarów. Prawa te przechodzą automatycznie na faktora wraz z wierzytelnością w zarówno przy subrogacji umownej, jak i cesji regulowanej przez *Code monétaire et financier*. O pierwszeństwie konkurujących uprawnień do tej samej wierzytelności będącej przedmiotem faktoringu decyduje w przypadku wykorzystywanej w ramach faktoringu subrogacji umownej chwila jej dokonania, którą w praktyce wyznacza data wystawienia pokwitowania zapłaty za wierzytelność (*quittance subrogative*) przez ustępującego wierzyciela (*créancier subrogeant*), natomiast przy cesji w reżimie *Code monétaire et financier* o pierwszeństwie rozstrzyga data umieszczona na *bordereau*, z którą to chwilą staje się skuteczne porozumienie w przedmiocie cesji. Szczególne zasady mają jednak zastosowanie w razie kolizji uprawnień faktora (jako kredytodawcy gotówkowego) z uprawnieniami sprzedającego wynikającymi z „zastrzeżenia przedłużonego prawa własności” (*revendication*) (jako kredytodawcy towarowego). W ramach sądowego postępowania naprawczego bezwzględne pierwszeństwo ma sprzedający zastrzegający pisemnie własność towarów przed faktorem nabywającym wierzytelności wynikające ze sprzedaży tych towarów w drodze cesji w reżimie *bordereau* przewidzianym w *Code monétaire et financier*. Reguły te sprzyjają pewności i bezpieczeństwu obrotu. Analizowany system

prawny realizuje zasadę ochrony praw dłużnika przy przelewie wierzytelności i chroni jego dobrą wiarę, stwarzając mu możliwość do powołania się wobec faktora na zarzuty z umowy pierwotnej i uprawnienia do dokonania potrącenia wiążąc doniosłość prawną w tym zakresie przede wszystkim z powiadomieniem dłużnika o przelewie. Poczynić można jednakże spostrzeżenie, że zasada abstrakcyjności czynności rozporządzających bardziej sprzyja rozwojowi faktoringu niż zasada kauzalności prawa francuskiego. Jest ona bowiem mechanizmem stwarzającym większą pewność i przejrzystość obrotu handlowego przede wszystkim dla faktora jako nabywcy wierzytelności, ale także innych uczestników tego obrotu. Niemniej sumując stwierdzić można, iż dzięki powyższym rozwiązaniom dostawca (cedent) poszukujący źródeł finansowania w ramach faktoringu zachowuje wiarygodność kredytową, faktor (cesjonariusz) pewność, że staje się rzeczywistym właścicielem nabywanych wierzytelności, a dłużnicy dostateczną ochronę swych interesów.